

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. ПУЛЮЯ**

Уманський Василь Михайлович

**ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ТА ФОРМУВАННЯ
СОБІВАРСТОСТІ ПРОДУКЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО «МАРЯН-М»)**

Спеціальність 071 - Облік і оподаткування

**Автореферат
на здобуття освітнього рівня «Магістр»**

Тернопіль - 2019

Дипломною роботою за ОР «Магістр» є рукопис.

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку та аудиту Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя, м. Тернопіль

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Білоус Ольга Степанівна,
Тернопільський національний технічний
університет ім. І. Пулюя

Рецензент: кандидат технічних наук, доцент
Дмитрів Дмитро Володимирович
Тернопільський національний технічний
університет ім. І. Пулюя

Завідувач кафедри
бухгалтерського обліку та аудиту

к.е.н., доц. Білоус О.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні методи керівництва сільським господарством та виробництвом вимагають більш детальної організації бухгалтерського обліку на підприємстві. З кожним днем збільшується кількість керівників українських підприємств, які перестають сумніватися в необхідності вести облік, відмінний від бухгалтерського, який практично повністю зосереджений на задоволенні потреб зовнішніх споживачів інформації. Управлінський же облік призначений для надання достовірної і повної інформації, яка необхідна для прийняття правильних та ефективних управлінських рішень самого підприємства. Але в практичній діяльності керівники українських компаній досі не мають чіткого розуміння цього виду обліку, що, мабуть, є головною проблемою процесу постановки системи управлінського обліку.

Однією з найважливіших проблем функціонування сільськогосподарських підприємств України в ринкових умовах є налагодження системного контролю за витратами як основного засобу досягнення належної ефективності діяльності. Вирішенню цієї проблеми має сприяти управлінський облік, або система управління витратами. Розробка і введення управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах – це частина загального процесу реформування системи бухгалтерського обліку в Україні.

На сьогоднішня дана тематика є актуальною, адже будь-яке підприємство бажає знати, яка продукція користується найбільшим попитом, які витрати необхідні на її випуск, який дохід принесе її реалізація в майбутньому.

Сьогодні в економічних дослідженнях використовуються різні розробки, присвячені питанням управлінського обліку як інструменту управління підприємствами. Дослідження питань теорії і практики організації системи управлінського обліку сільськогосподарських підприємств в Україні проводять такі науковці, як І. Белоусова, Л. Гнилицька, Л. В. Нападовська, М. С. Пушкар, Н. Г. Чумаченко та інші. Проте поряд із важливими науковими результатами щодо методики і організації управлінського обліку все ще залишаються невирішеними проблеми в основному його практичного використання.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування необхідності управлінського обліку та основних принципів побудови системи витрат та калькулювання собівартості на сільськогосподарському підприємстві з метою забезпечення ефективного його функціонування.

Для досягнення вказаної мети в роботі слід вирішити такі завдання:

- розглянути та визначити важливість управлінського обліку;

- виявити проблеми його впровадження в сучасних умовах господарювання та намітити шляхи удосконалення системи управлінського обліку;
- розкрити теоретичні основи формування та калькулювання собівартості продукції;
- охарактеризувати організацію і методiku обліку собівартості;
- розкрити теоретичні основи аналізу і аудиту формування та калькулювання собівартості продукції;
- провести аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції, за елементами витрат та собівартості одиниці продукції;
- провести факторний аналіз прибутку;
- розглянути організацію служби охорони праці на підприємстві;
- вивчити порядок забезпечення участі ФГ «Марян М» у державній системі моніторингу довкілля, основні завдання, організація і функціонування

Об'єктом дослідження є процес формування витрат та калькулювання собівартості продукції ФГ «Марян М».

Предметом дослідження виступають теоретичні, організаційно-методичні засади управлінського обліку, аналізу формування та калькулювання собівартості продукції та її удосконалення в умовах ринкових відносин.

Матеріали і методи досліджень. Методологічною основою дослідження є системний підхід до розкриття економічної сутності управлінського обліку, калькулювання та собівартості продукції. Теоретичною та методичною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних та зарубіжних економістів щодо проблем управлінського обліку, формування та калькулювання собівартості продукції, законодавчі та нормативні акти України, інструктивні матеріали та дані управлінського й фінансового обліку ФГ «Марян М».

Для написання роботи були використані результати досліджень провідних вчених-економістів. Досягненню цілі сприяли загальнонаукові методи: методи теоретичних досліджень (аналіз і синтез), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків), історико-економічний та класифікаційно-аналітичний.

Структура роботи. Робота складається із вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота виконана на 99 сторінках друкованого тексту, містить 18 таблиць та 13 рисунків. Список використаних джерел складається із 98 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, основні завдання дослідження, теоретичне і практичне значення отриманих наукових результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні засади обліку сільського господарства»** досліджено теоретичні засади обліку витрат та формування собівартості сільськогосподарського виробництва, а саме : рослинництва; особливості організації обліку у фермерських господарствах та їх вплив на побудову обліку.

У **розділі 2 «Методика обліку сільського господарства на прикладі ФГ «Марян-М»»** дана характеристика методики калькулювання собівартості продукції сільськогосподарського виробництва, розкрито методику обліку доходів від реалізації продукції рослинництва.

У **розділі 3 «Інформаційне забезпечення системи управління ФГ «Марян-М»»** розкрито методику аналізу витрат сільськогосподарського виробництва, та визначено інформаційну базу, об'єкти та прийоми економічного аналізу; дана характеристика процесу контролю за витратами на виробництво продукції рослинництва.

У **розділі 4 «Аналіз формування та калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції ФГ «Марян-М»»** проведено аналіз складу, динаміки та структури витрат і відрахувань фермерського господарства. Здійснено детальний аналіз собівартості продукції рослинництва за статтями та елементами витрат.

У **розділі 5 «Оцінка ефективності витрат та факторний аналіз прибутку ФГ «Марян-М»»** дана оцінка ефективності використання майнових та кадрових ресурсів фермерського господарства, а також здійснено факторний аналіз прибутку даного об'єкта дослідження.

У **розділі 6 «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях»** вивчено організацію охорони праці в господарстві, охарактеризовано виконання планів захисту водо джерел, сировини тощо. Оцінено участь фермерського господарства в державній системі моніторингу довкілля, основні завдання, організація та функціонування щодо забезпечення цієї участі.

ВИСНОВКИ

Отже, специфічні особливості сільського господарства та виробництва сільськогосподарської продукції зумовлюють необхідність відповідної побудови обліку. Рационально побудований облік, який враховує всі наведені вище моменти і фактори, має забезпечити ефективну господарську діяльність, а також її зростання шляхом правильного і обґрунтованого використання ресурсів, збереження майна власника і його примноження, зменшення величини непередбачуваних витрат.

Важливим показником, який характеризує роботу підприємств є собівартість продукції, що впливає на фінансові результати діяльності підприємства, темпи розширення виробництва, фінансовий стан господарюючих суб'єктів.

Виробничий облік і калькулювання є основними елементами системи управління не тільки собівартістю продукції, але і виробництва в цілому.

У 2 розділі роботи проаналізовано дефініцію "калькуляція", наведено класифікацію калькуляцій продукції.

Розглянуто основні характеристики обліку собівартості продукції при застосування різних систем калькулювання, зокрема:

- системи калькулювання „стандарт-кост”, що передбачає визначення ще до початку виробничого процесу стандартних витрат і здійснення суворого контролю за їх дотриманням;

- системи калькулювання „директ-костинг”, яка активно розвивається відповідно до вдосконалення систем управління.

Відзначено, що сучасні системи калькулювання собівартості продукції забезпечують важливу інформацію, придатну для вирішення багатьох управлінських завдань.

Проаналізовано облік доходів від реалізації продукції досліджуваного підприємства та запропоновано основні критерії вибору бухгалтерської програми для ФГ «Мар'ян М»

Розглянуто групи бухгалтерських проводок, пов'язаних із доходом від реалізації продукції.

Отже, з вище описаного випливає, що внутрішньогосподарський контроль є складовою частиною системи управління підприємства. Впровадження процесу внутрішньогосподарського контролю на фермерському господарстві з метою підвищення ефективності виробництва, забезпечення дотримання працівниками своїх обов'язків, норм та нормативів дозволить підприємству забезпечити стабільне зростання економічних показників. Він дозволить керівникам, на основі отриманої оперативної інформації, приймати правильні та своєчасні управлінські рішення, для досягнення поставлених завдань щодо підвищення конкурентоспроможності продукції та ефективності діяльності підприємства.

У даному розділі проведено порівняльний аналіз по структурі, динаміці в частині витрат ФГ “Мар'ян М ”, а також аналіз складу, динаміки та структури собівартості сільськогосподарських культур досліджуваного підприємства за елементами та статтями калькуляції.

Усі витрати і відрахування у 2017 році порівняно із 2016 роком, а також у 2018 році порівняно із 2017 роком, окрім інших операційних витрат зросли на

ФГ “Мар’ян М” за рахунок збільшення, в основному, собівартості реалізованих культур зернових та зернобобових, що зумовлено збільшенням посівних площ, обсягів вирощування сільськогосподарських культур, розширенням ринків збуту, вирощуванням нових видів зернових, бобових та технічних культур.

З-поміж витрат у 2016, 2017 та 2018 роках найбільшу питому вагу має собівартість реалізованої продукції — 76%, 88,3% і 72,8% відповідно. Порівняно невелику частку становлять інші операційні витрати та інші витрати. Так, у 2018 році інші витрати дорівнювали 27,2%, у 2017 році – 2,4%, у 2016 році – 4%, тобто в абсолютній сумі збільшилися на 468 тис. грн. та 12 тис. грн. У 2018 році інших операційних витрат не було, зате у 2017 та 2016 роках вони дорівнювали 9,3% та 20% відповідно, тобто в абсолютній сумі зменшились у 2018 році на 128 тис. грн., а у 2017 році збільшилися на 8 тис. грн..

Собівартість культур зернових та зернобобових ФГ “Мар’ян М” збільшилась по всіх статтях калькуляції у всіх аналізованих роках. Така зміна відбулась за рахунок зростання у 2018-ому році порівняно з 2017-им кількості вирощених культур зернових та зернобобових на 30 ц або в 1,4 рази. А у 2017-ому році порівняно з 2016-им така зміна відбулась за рахунок зростання урожайності та збуту культур зернових та зернобобових на 1600 ц. Загальновиробничі витрати у 2018 році мегазросли на 358 тис. грн. або на 223,75%, що потребує детального аналізу їх складу та виявлення резервів зниження.

Значне перевищення темпів росту витрат на вирощування культур зернових та зернобобових (232,77%) над темпами росту доходу від його реалізації (214,29%) є негативною тенденцією та свідчить про високий рівень матеріаломісткості, фондомісткості, трудомісткості сільськогосподарського виробництва або ж про неправильну цінову політику підприємства. Однак збільшення обсягів реалізації вдвічі та освоєння нових ринків збуту дає можливість оцінити ситуацію на підприємстві як позитивну.

У 2018 та 2017 роках найбільшу питому вагу в загальному обсязі операційних витрат складають матеріальні затрати - 82,3% та 74,7% відповідно, витрати на оплату праці – 8,9 % та 7,2 % відповідно, амортизація - 8,8% та 8,5%, інші операційні витрати - 0 % та 9,6 % відповідно. Порівнюючи 2018 рік з минулим роком матеріальні затрати зросли на 7,6 % (82,3 -74,7), що зумовлено нарощенням обсягів вирощування, урожайності та збуту зернових, зернобобових та технічних культур у 2018 році. Частка витрат на заробітну плату зросла на 0,3% (8,8-8,5), частка інших операційних витрат – знизилась на 9,6 % (9,6-0). Темпи росту доходу від реалізації сільськогосподарських культур у 2018 році в порівнянні з 2017 роком склали $((2202/1651)*100\%)=133,37\%$, а темпи росту операційних витрат ФГ “Мар’ян М” $((1337/1339)*100\%)=99,9\%$.

Це позитивна тенденція, оскільки дохід зростає більшими темпами, ніж витрати від реалізації, тому підприємство працює собі в прибуток, та є економічно вигідним у своїй діяльності та вибрало правильну цінову політику.

Отже, матеріаломісткість в 2018 році становила 61 коп., це означає, що фермерське господарство на одиницю вирощених сільськогосподарських культур витратило насіння, добрива, засоби захисту рослин на суму 61 коп. Слід відмітити її зниження в 2017 році на 9 коп. або 17,3%, що може бути зумовлено кількома факторами: зниженням цін на посадковий матеріал та дотриманням норм витрачання сировини. Кожна гривня, вкладена в насіння, посадковий матеріал, засоби захисту рослин принесла ФГ «Мар'ян М» у 2017 році доходу на суму 1,65 грн., а у 2018 році - 2 грн., що на 35 коп. більше в порівнянні з минулим роком, що зумовлено скороченням рівня матеріаломісткості

Трудомісткість у 2017 році становила 6 коп., це означає, що на одиницю вирощених сільськогосподарських культур затрачено праці в розмірі 6 коп., у 2018 році - 5 коп., що на 1 коп. менше у порівнянні з попереднім роком. Продуктивність праці у 2018 році також зросла у порівнянні із 2017 роком на 1,64 грн.. Кожна гривня, вкладена в персонал у 2017 році принесла ФГ «Мар'ян М» дохід від реалізації вирощених сільськогосподарських культур у розмірі 17,02 грн., а у 2017 році - 18,66 грн. Зростання продуктивності праці та відповідно зниження трюдомісткості зумовлено перевищенням темпів зростання обсягів реалізації над темпами росту оплати праці.

Кожна гривня вкладена в основні засоби у 2017 році принесла підприємству дохід від реалізації сільськогосподарських культур на суму 14,48 грн., у 2018 році - на суму 18,66 грн.

За проведеною оцінкою ефективності використання майнових та кадрових ресурсів ФГ «Мар'ян М» у 2016-2017 роках ми виявили найбільш резервомісткий об'єкт - ним на підприємстві є матеріальні витрати. У 2017-2018 роках спостерігається позитивна тенденція підвищення продуктивності праці, фондоозброєності та матеріаловіддачі, що свідчить про ефективність використання усіх ресурсів ФГ «Мар'ян М».

АНОТАЦІЯ

Уманський В.М . Облік, аналіз та контроль витрат та формування собівартості продукції (на прикладі ФГ «Мар'ян М»). – Рукопис.

Випускна робота за напрямом підготовки 071 «Облік та оподаткування». – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2019.

Робота присвячена дослідженню ролі і значення управлінського обліку в системі бухгалтерського обліку та висвітленні теоретичних положень щодо вдосконалення системи витрат та калькулювання собівартості продукції на сільськогосподарських підприємствах, запропоновано класифікацію витрат у системі бухгалтерського обліку підприємства та розроблено методичні рекомендації щодо вдосконалення системи організації та методики обліку витрат та калькулювання собівартості продукції на сільськогосподарських підприємствах.

Висвітлено методику аналізу та контролю витрат та калькулювання собівартості продукції підприємства. Розкрито порядок застосування аналітичних процедур при проведенні контролю витрат та калькулювання собівартості продукції підприємства. Проведено аналіз складу, динаміки та структури витрат та фінансових результатів та надано рекомендації щодо покращення цих показників ФГ. Подано оцінку впливу факторів на величину чистого прибутку досліджуваного підприємства та виявлено резерви його підвищення та розкрито основні питання, що стосуються охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: витрати, калькулювання, фінансові результати, собівартість.

ANNOTATION

Umansky V.M. Accounting, analysis and control of costs and formation of cost of production (on the example of FG "Maryan M"). - Manuscript.

Graduation work in the field of preparation 071 "Accounting and Taxation". - Ivan Puliuyi Ternopil National Technical University. - Ternopil, 2019.

The work is devoted to the study of the role and importance of management accounting in the accounting system and clarification of theoretical provisions for improving the cost system and cost calculation of products at agricultural enterprises, proposed the classification of costs in the accounting system of the enterprise and developed methodological recommendations for improving the method of accounting the cost of production at agricultural enterprises.

The methodology of cost analysis and control and cost calculation of the enterprise's products are covered. The procedure of application of analytical procedures in carrying out cost control and costing of enterprise production is disclosed. The composition, dynamics and structure of costs and financial results are analyzed and recommendations are given to improve these FY indicators. The influence of factors on the amount of net profit of the investigated enterprise is

presented and the reserves of its increase are revealed and the main issues related to occupational health and safety in emergencies are revealed.

Keywords: costs, costing, financial results, cost.

